

The Influence of European Poetry on Modern Hebrew Poetry

Natan Alterman - A Model

Dr. Adnan Abdul Razzaq Musleh

University of Iraq / College of Communication

adnanalrobai@yahoo.com

Abstract

This research addresses the topic of European Hebrew poetry and its impact on modern Hebrew poetry. Modern Hebrew poetry at the beginning of the eighteenth century in Italy was characterized by the integration of ghetto Jews into the new society.

There is no doubt that modern Hebrew poetry enriched Hebrew literature in the early period of the history of modern Hebrew literature. During these years—the years of its development and prosperity in the diaspora and the years of its growth and emergence in Palestine—diverse literary and social trends flowed through its channels, and changes and transformations occurred in its poetic trends and methods. It is worth noting that Hebrew literature clearly crystallized and took on a specific form during this important period of its history. It utilized language and style to achieve a sound artistic level, leading to the emergence of a generation of writers who expressed their awareness of European secular culture in their literature. During this period, European Romanticism gave way to literary movements such as naturalism and realism. When Russian literary critics demanded a more realistic style of writing, Jews were influenced and called for a "realistic" literature that reflected the real problems of humanity. This, in turn, led to social and economic reform.

Perhaps the emergence of nationalism in European history in the nineteenth century, which led to the liberation of European nations and their self-determination, provoked a Jewish reaction to the rise of European nationalism. This led them to embrace the principle of nationalism and apply it to Judaism.

Therefore, Jewish writers in general, and poets in particular, began writing on all aspects of knowledge to instill the roots of nationalism deep within the Jewish people. The European influence on Jewish poets was clearly evident in their literary productions. Accordingly, the researcher divided his study into three sections, in addition to an introduction and conclusion.

The first section: The life and style of the poet Nathan Alterman.

The second section: The influence of European poetry on modern Hebrew poetry.

The third section: The poem "The Second Exodus" by the poet Nathan Alterman, with criticism and analysis.

Keywords: (European poetry - modern Hebrew poetry - poet Nathan Alterman - The Second Exodus poem)

تأثير الشعر الأوروبي على الشعر العبري الحديث

ناتان ألترمان - نموذجًا

أ.م.د. عدنان عبد الرزاق مصلح

جامعة العراق / كلية الاعلام

adnanalrobai@yahoo.com

الملخص

يتناول البحث موضوع الشعر العبري الاوربي واثره على الشعر العبري الحديث ، حيث تميز الشعر العبري الحديث في بداية القرن الثامن عشر في إيطاليا باندماج يهود الغيتو في المجتمع الجديد . ولا شك أن الشعر العبري الحديث قد أثرى الأدب العبري في الفترة الأولى من تاريخ الأدب العبري الحديث وخلال هذه السنوات، سنوات تطورها وازدهارها في الشتات وسنوات نموها ونشأتها في فلسطين تدفقت في قنواتها تيارات أدبية واجتماعية متنوعة، وحدثت تغيرات وتحولات في اتجاهاتها ووسائلها الشعرية. وتجدر الإشارة إلى أن الأدب العبري تبلور بصورة واضحة واتخذ شكلاً محدداً في هذه الفترة المهمة من تاريخه ، فقد استخدم اللغة والأسلوب حتى وصل إلى مستوى فني سليم، حتى ظهر جيل من الكتاب الذين عبروا في أدبهم عن وعيهم بالثقافة العلمانية الأوروبية، وخلال تلك الفترة أفسحت الرومانسية الأوروبية المجال أمام الحركات الأدبية مثل المذهب الطبيعي والواقعي، وعندما طالب نقاد الأدب الروسي بالالتزام بصيغة أكثر واقعية في الكتابة، تأثر اليهود ودعوا إلى أدب "واقعي" يعكس المشاكل الحقيقية للبشرية. وهذا بدوره يؤدي إلى الإصلاح الاجتماعي والاقتصادي.

ولعل ظهور القومية في التاريخ الأوروبي في القرن التاسع عشر، والذي أدى إلى تحرر الأمم الأوروبية وتقرير مصيرها، قد اثار ردة فعل اليهود على ظهور القومية الأوروبية وهذا ما جعلهم يتبنون مبدأ القومية وتطبيقه على اليهودية.

ولذلك بدأ الأدباء اليهود بصورة عامة والشعراء بصورة خاصة، يكتبون في كل جوانب المعرفة لغرس جذور القومية في أعماق اليهود فكان الاثر الاوربي واضحا وضوح الشمس على الشعراء اليهود في نتاجاتهم الادبية وبناءً على ذلك فقد قسم الباحث دراسته الى ثلاثة مباحث اضافة الى المقدمة والخاتمة.

المبحث الاول :حياة واسلوب الشاعر ناتان الترممان.

المبحث الثاني اثر الشعر الاوربي على الشعر العبري الحديث

المبحث الثالث: قصيدة الهجرة الثانية للشاعر ناتان الترممان مع النقد والتحليل

الكلمات المفتاحية:(الشعر الأوروبي، الشعر العبري الحديث، الشاعر ناتان الترممان، قصيدة الهجرة الثانية).

השפעת השירה האירופית על השירה העברית המודרנית

נתן אלתרמן - כדוגמה

אסט. פרופ' ד"ר עדנאן עבדול רזאק מוסלה

אוניברסיטת עיראק / המכללה לתקשורת

adnanalrobai@yahoo.com

תקציר

מחקר זה עוסק בנושא השירה העברית האירופית והשפעתה על השירה העברית המודרנית. השירה העברית המודרנית בתחילת המאה השמונה עשרה באיטליה התאפיינה בשילוב יהודי הגטו בחברה החדשה.

אין ספק ששירה עברית מודרנית העשירה את הספרות העברית בתקופה המוקדמת של תולדות הספרות העברית המודרנית. במהלך שנים אלה - שנות התפתחותה ושגשוגה בגולה וצמיחתה והופעתה בארץ ישראל - זרמו דרכה מגמות ספרותיות וחברתיות מגוונות, וחלו שינויים ותמורות במגמותיה ובשיטותיה הפואטיות.

ראוי לציין שהספרות העברית התגבשה בבירור ולבשה צורה ספציפית בתקופה חשובה זו בתולדותיה. היא ניצלה את השפה והסגנון ברמה אמנותית איתנה, מה שהוביל להופעתו של דור של סופרים שביטאו את מודעותם לתרבות החילונית האירופית בספרותם. בתקופה זו, הרומנטיקה האירופית פינתה את מקומה לתנועות ספרותיות כמו נטורליזם וריאליזם. כאשר מבקרי ספרות רוסים דרשו גישה ריאליסטית יותר לכתיבה, היהודים הושפעו וקראו לספרות "ריאליסטית" המשקפת את הבעיות האמיתיות של האנושות. דבר זה, בתורו, מוביל לרפורמה חברתית וכלכלית. ייתכן שהופעתה של הלאומיות בהיסטוריה האירופית במאה התשע עשרה, שהובילה לשחרורן של אומות אירופה ולהגדרתן העצמית, עוררה תגובה יהודית להופעת הלאומיות האירופית. דבר זה הוביל אותם לאמץ את עקרון הלאומיות ולהחילו על היהדות.

לכן, סופרים יהודים בכלל, ומשוררים בפרט, החלו לכתוב על כל היבטי הידע כדי להטמיע את שורשי הלאומיות עמוק בתוך העם היהודי. ההשפעה האירופית על משוררים יהודים ניכרה בבירור ביצירותיהם הספרותיות.

בהתאם לכך, החוקר חילק את מחקרו לשלושה פרקים, בנוסף למבוא ולסיכום.

פרק ראשון: חייו וסגנונו של המשורר נתן אלתרמן.

פרק שני: השפעת השירה האירופית על השירה העברית המודרנית.

פרק שלישי: שיר יציאת מצרים השנייה מאת נתן אלתרמן, עם ביקורת וניתוח.

מילות מפתח: (שירה אירופאית - שירה עברית מודרנית - המשורר נתן אלתרמן - שיר יציאת מצרים השנייה)

תקציר

המחקר עוסק בנושא השירה העברית האירופית והשפעתה על השירה העברית המודרנית, שכן השירה העברית המודרנית בתחילת המאה השמונה עשרה באיטליה התאפיינה בהשתלבותם של יהודי הגטו בחברה החדשה.

אין ספק ששירה עברית מודרנית העשיר את הספרות העברית בתקופה הראשונה של ההיסטוריה של הספרות העברית המודרנית, ובשנים אלה, שנות התפתחותה ושגשוגו בפזורה ושנות צמיחתו והופעתה בפלסטיין, שונות זרמים ספרותיים וחברתיים זרמו בערוציו, וחלו שינויים ותמורות במגמותיו ובשיטותיו הפואטיות.

יצוין כי הספרות העברית התגבשה בצורה ברורה ולבשה צורה מסוימת בתקופה חשובה זו של תולדותיה, היא השתמשה בשפה ובסגנון עד שהגיעה לרמה אמנותית מוצקה, עד שהופיע דור סופרים שהביעו בספרותם את מודעותם לאירופה. תרבות חילונית, ובתקופה ההיא פינתה הרומנטיקה את מקומה האירופיות פינתה את מקומה לתנועות ספרותיות כמו נטורליזם וריאליזם, וכאשר מבקרי ספרות רוסים דרשו היצמדות לצורת כתיבה ריאליסטית יותר, היהודים הושפעו וקראו לספרות "ריאליסטית" המשקפת הבעיות האמיתיות של האנושות. זה בתורו מוביל לרפורמה חברתית וכלכלית.

אולי הופעת הלאומיות בהיסטוריה האירופית במאה התשע עשרה, שהובילה לשחרור אומות אירופה ולהגדרה עצמית, עוררה את תגובת היהודים להופעתה של הלאומיות האירופית, וזה מה שגרם להם לאמץ את עקרון הלאומיות. וליישם את זה על היהדות.

לכן, סופרים יהודים בכלל, ומשוררים בפרט, החלו לכתוב על כל היבטי הידע כדי לשתול את שורשי הלאומיות עמוק בתוך היהודים. ההשפעה האירופית הייתה ברורה על המשוררים היהודים בהפקתם הספרותית.

בהתאם לכך, חילק החוקר את מחקרו לשלושה חלקים, בנוסף למבוא ולסיכום

החלק הראשון: חייו וסגנונו של המשורר נתן אלתרמן.

החלק השני הוא השפעת השירה האירופית על השירה העברית המודרנית

החלק השלישי: השיר הגירה השנייה מאת המשורר נתן אלתרמן, בביקורת וניתוח

מילות מפתח: (שירה אירופאית - שירה עברית מודרנית - המשורר נתן אלתרמן - שיר ההגירה השנייה)

ד"ר עדנאן עבדול רזאק מוסלה / מכללה למידע - האוניברסיטה העיראקית - בעל תואר דוקטור מאוניברסיטת בגדאד ובעל מחקר רב בספרות עברית, שלושה ספרים ופעילויות רבות בתחום זה.

שאלת המחקר:

מחקר זה עוסק בנושא השירה האירופית והשפעתה על השירה העברית המודרנית. וזאת באמצעות שתי שאלות

- 1- כיצד השפיעה השירה האירופית על השירה העברית המודרנית?
- 2- באיזו מידה השפיעה השירה האירופית על משוררים יהודים וכיצד זה השפיע על היצירות הפואטיות שלהם.

מטרות המחקר

- 1- דיון בנושא השירה האירופית והשפעתה על השירה העברית המודרנית.
- 2- לדעת באיזו מידה הושפעו משוררים יהודים מהשירה האירופית וכיצד זה השפיע על היצירות הפואטיות שלהם.

חומר ושיטת המחקר

במחקר זה דן החוקר בנושא השירה האירופית והשירה העברית המודרנית, לאחר מכן הסביר את השפעת השירה האירופית על השירה העברית המודרנית והסביר את מידת

ההשפעה האירופית על הפקות פואטיות. החוקר השתמש בשיטת המחקר האנליטית, ע"י ניתוח וביקורת על שירו (אנשי העליה השניה) של המשורר נתן אלתרמן.

1- החיים והסגנון של נתן אלתרמן:

משורר עברי , נולד בוורשה (פולין) בשנת 1910, בנו של יצחק אלתרמן , המורה והמחנך , למד בבית- ספר תיכון בקישינוב והמשיך את לימודיו בגימנסיה "הרצליה " בתל – אביב (אברהם שאנן —1978-38) .

היה מיוצרי גן – הילדים העברי בפולין ואחר כך שימש כמפקח על גני – הילדים בתל – אביב.(אהרון רוזן – תשכ"ג- עמ" 115) , נתן אלתרמן בא לארץ ישראל בשנת 1925 ((یغال عیلام – ٢٠٠٦ - ص ٥٥) . גמר את חיק לימודיו באונברסיטה של נאנסי בתואר אגרונום.(אהרון רוזן – תשל"ג- עמ" 115).

בגמר לימודיו בגימנסיה נסע לצרפת ולמד אגרונומיה , שירו הראשון נדפס ב1931 בשבעון "כתובים) מ-1934 ועד 1943 השתתף בעתון " הארץ" , לאחר שעזב את " ההארץ" משתתף בקביעות ב"דבר" ,כבעל "הטור השביעי"(אברהם שאנן —1978-38)

ספר שיריו " עיר היונה " זכה בפרס- ביאליק* 1957 ,תרגומו , "פדרה" לארסין ו"נשי וינדזור העליזות " לשקספיר* , זכו בפרס טשרניחובסקי* 1947.(عبدالرحمن عوف – ١٩٨٥ - ٥٤)

* ביאליק: משורר עברי , נולד בכפר ראדי (ווליניה) , התישב בזטומיר ופתח בה בית – והנער יכול להוסיף ולרקום את החלומות , שרקם בחיק – הטבע : של ראדי , ואלה נתנו את אותותיהם העזים ביותר בשירתו . בן שבע היה ביאליק כשמת עליו אביו . חיי אמו האלמנה ושלושת יתומה היו קשים מנשוא , סבלותיה ואנחותיה מצאו אף הם את ביטויים בשירתו . לסוף מסרה אותו אמו לאביו –זקנו , ריעקב משה , שיש בקצה האחר של זיטומיר . חיי הילד לא היו קלים בבית זה , שבו שלטו קפדנות וחומרה והתנכרות גמורה למאוויו של הילד . ואף המלמדים , שלידיהם נמסר , נהגו בו בקפדנות מרובה , אעפ"י שהכירו בחריפות – שכלו ובשרונותיו המעולים.ביאליק רכש את חינוכו בישיבה בוולוז'ין , כשהוא שוקד על ספרי הגמרא ויחד עם זאת מרחיב את ידיעותיו בספרות הרוסית . שם גם החל בכתיבה , ועד מהרה נדפסו שיריו בירחונים רבים ושמו יצא לתהילה בתפוצות ישראל .את פרנסתו מצא בתחילה כסוחר יערות ועצים ואחר – כך בשדה החינוך והתרבות , יחד עם רבניצקי יסד את הוצאת – הספרים "מוריה" וכן ערך עמו את "ספר האגדה ביאליק המשיך בכתיבה בד בבד עם עבודתו התרבותית והציבורית .

אברהם שאנן, הספרות החדשה העברית והכללית , הוצאת יבנה , תל אביב , 1978 , עמ" 94.

שירתו של אלתרמן היתה לחלק מן המציאות הארצישראלית והישראלית , הוא היה למבטאי המובהק של ההווי בכמה גילוייו , שירו צמוד לערכים אסתיטיים קיימים ולחולף – העתונאי גם יחד. כיוון שדרכו לעמוד , שבוע שבוע בשער בת -רבים ולהשמיע דברו בטורי - שיר גם על מאורעות ילידי יום ושבוע לא תמיד יכול לשים פדות בין החולף לקיים , על אף תחושתו הפיזית הגדולה, אין דרכו בהתרחקות שבכוחה להבטיח פרספקטיבה נוחה .

הוא נתון כולו (לפרקים אף בגורם פעיל ומפעיל) בתוך זרם המאורעות , כאילו אמר לפנות עורף למקומו באולימפוס הפיוטי שכשרונו הועיד לו , עם זאת הוכר אלתרמן כאותוריטה מוסרית יחידה במינה , מספר מעריציו גדול , ומספר מחקיו בין המשוררים הצעירים אינו מועט.

הקו האינדיבידואלי – המקורי שבשירת אלתרמן מתבלט קודם כל , בצורת – ההבעה ובמכלול – המוטיבים , זו -כזה , עם היותם מקורבים ביותר למודרניזם המערב -אירופי .

* לשקספיר: (1564 - 1616) הוא נחשב למשורר ולמחזאי הגדול ביותר בספרות האנגלית ובספרות העולם כולה. הוא החל לכתוב בסוף שנות ה-50 והמשיך עד מותו. מחזותיו הם טרגדיות וקומדיות רבות, בעיקר יוליוס קיסר 1599, חלום ליל קיץ 1600, המלט 1602 ומקבת 1606.

Roth.c.wigdor g(eds),the new standard jewish encyclopedia Jerusalem,1977.p34.

* טשרניחובסקי: טשרנחובסקי : משורר עברי . נולד במיכאילובקה (פלך טאבריה ,קרים) . אביו היה שומר מצוות ,אך רחוק מקנאות דתית . הילד התחנך באוירה כפרית ובתנאים שונים מאלה שבהם התחנכו סופרי- ישראל האחרים .בן חמש למד רוסית , בן שבע – עברית . הוא קיבל את השכלתו העברית והכללית מפי מורים בגלוי ובהיר . בין הספרים העבריים הראשונים שקרא היו הרומאנים של מאפו ושירי מיכ"ל. ידיעותיו בתלמוד באו לו מכלי שני , להוציא כמה דפים ממסכת ברכות , שלמד בילדותו. עיקר לימודו בימי הילדות היה התנ"ך כפשוטו . בבית – הספר למד גם גרמנית , נוסף על הרוסית . בין הספרים האלה – עבריים הראשונים שקרא , כשהוא בן שמונה או עשר , היו " האמלט" ו" מאקבת" לשקספיר , בתרגום רוסי , ומאוחר יותר – " איליאס" ו"אודיסיאה" . בן שתים – עשרה היה כשניסה לחבר דראמה ופואימה .בילדותו התחנך טשרניחובסקי בבית הוריו הכפריים , יהודים שומרי – דת , השפעת הכפר ונופיו מורגשת מאוד ביצירתו השירית , וחזקה עליו גם השפעת חינוכו ברוח המסורת , ההשכלה וחיבת - ציון – מזה , וברוח הספרות העברית והכללית – מזה .

אברהם , שאנן, שם , עמ" 365.

ראה : האינציקלופדיה העברית , כללית , יהודית , וארצישראלית , חברה להוצאת איניקלופדיות , תל – אביב ,1968. עמ"96

חומקים מכל הגדרה כולית (אברהם שאנן —1978-38) וכל כך מפני התו המיוחד והמשתנה חליפות שאלתרמן מטביע בהם בצורת-ההבעה שלו יש לכאורה מן הקל וממחוסר – היורמה , אך למעשה יש כאן גיווני – מטריקה וחרוז ולשון , המעידים על משמעת בפרוסודיה , הרבה יותר גדולה מכפי שניתן לשפוט למראית – עין .

אלתרמן דולה את ניביו הלשוניים ממקורות עבריים לדורותיהם , תוך קונקרטיזאציה וגיימוש המגיעים לפרקים לוורטואוזיות של צליל ומבע , אף שאין זו וירטואוזיות לשמה. המודרניזם הלשוני שלו צמוד יותר למטבעות-לשון מסורתיים ופחות לניבים שמקורם בהווי החדש , זה שאלתרמן עשה אותו נושא מרכזי בשירתו , ואולם שאיבתו מן המקורים מלווה תמיד שיכלול מקורי ועצמאי של הצירופים הלשוניים , כדי מיצוי הווה הילוני יותר ומסועף יותר , על החוויות שבו ועל האספקטים השונים שבו .

צירופיו חורגים מכל שיגרה ומכל ארכאיזם נמליץ . והוא הדין בהשאלותיו הפיטיות , המעלות לדרגת רעיונות פיזיים מקוריים גם הירהורי יום-יום פרובלימאטיים ביותר מצד ערכם האסטיטי – השירי. (אברהם שאנן —1978-39).

צריך לאמר שנתן אלתרמן מדגיש ברוב שיריו על מחשבתו הציונית , כמו ברוב מאמריו(الفكر الصهيوني في شعر ناتان التّرمان-٢٠٠٠-ص٢٣ -) .

אין אלתרמן עובד אידיאה מרכזית אחת , זו הקובעת בקנאות את נקודת – המוצא ואת המסקנה במידה שמצוי הפתאוס בשירתו , אין זה פאתוס של אידיאה מרכזית אחת. חוויותיו של אלתרמן נעות בתוך תהליך – החווה , בתוך חווייה המתקמת לנגד עיניו והנושאות עמה מוטיבים מתחדשים בלא הרף . להווייה מתקמת זו – עד הוא עד קרוב ביותר , ואם יש בה הרבה גם מן הנכון במידות עתונאיות למיניהן , אין אלתרמן חושש למגעה שכן , מה שהיה נדוש ובאנאלי במבחן העתונאי , מקבל משמעות חדשה וערכים חדשים לא רק בשירתו הלירית , אלא אף בטוריו הקלים יותר הבלתי – פרטנסיונאליים . (אברהם שאנן —1978-39)

ביסוד שירתו האורבאניסטית יש מן הפוזיטיביזם המקורי , שאינו שאול מכל כלי זר , זהו היחס הנפשי המיוחד , שנקבע בינו ובין המושר. וכשם שאלתרמן יודע את סוד-המבע הפיזי של חולין ויום – יום , ממש כך ידע להתעלות לספירת הסמלים המאקאברית בשירי - השואה , כשהכאב העמוק מהול בסארקאזם .

מאבק הדור או הדורות המתקבל ב"שירי מכות מצרים" הוא מן השלמים מצד התיאור והעומק הרעיוני – הסימבולי. שתי הרשויות, זו של העיצוב הפלאסטי וזו של הרעיון הפיוטי המסומל בה, עומדות כערכים מוחלטים נפרדים. ואפעפ"כ זיקת – הגומלין שביניהן ברורה ומחזורית, במחזור "מכות מצרים" גילה אלתרמן אפשרויות בלתי משוערות של העברת המראות העתיקים אל מהתה של התקופה החדשה.

אף -על -פי שכבר נכתב הרבה על מסכת רעיונותיו של אלתרמן, דומה שהרבה מהתמודדותו הנפשית – זו שהדיה הסתומים מצויים כמעט בכל קובצי – שירתו – נשאר סודו של המשורר. (אברהם שאנן —1978-40).

בעשרים וכמה שנות - יצירה נתבלטו בשירת אלתרמן הכיוונים הללו.

א. מודרניזם אימאגיסטי קיצוני או אסתטיזם של המראות

ב. עממיות פזמונית - פיוטית.

ג. שירים סמלניים על מאורעות הזמן.

ד. פיליטונים קטנים שיריים מענייני דומא. (אהרון בן – אור – תשכ"ג - עמ" 241).

הספרים שלו:

- 1- "כוכבים בחוץ" 1945, 1953, 1956.
- 2- "שמחת עיניים" 1941, 1948, 1951, 1953, 1956.
- 3- "שיר מכות מצרים" 1943, 1947, 1953, 1957.
- 4- "עיר היונה" 1957, 1958.
- 5- "האפרוח העשירי" (שירי ילדים) 1943.
- 6- "ספר החבה המזמרת" (שיר ילדים ונוער) 1958.
- 7- "הטור השביעי" תש"ח, תש"י. (خالد اسماعيل علي- ١٩٨٩ ص 45)

התרגומים שלו: "אותלו", "יוליוס קיסר", "נשי וינדזור העליזות לשקספיר", "החולה המדומה", "הקמצן למוייר", "פדרה לזאן ראסין" (אברהם שאנן —1978-40)

2- השפעת השירה האירופית על השירה העברית החדשה

ראשיתה של השירה העברית החדשה היתה בתחילת המאה השמונה עשרה באיטליה (نازك ابراهيم عبدالفتاح – ١٩٨٣ - ص ٢٣). תקופה זו התאפיינה בהתמזגות יהודי הגטו* בחברה החדשה (خالد اسماعيل علي - ١٩٨٩ - ص ١٣١).

היא החלה בתקופת התחייה – זמנם של ה.נ.ביאליק ושאול טשרנחובסקי הם היו "המשוררים המודרניים" לדור המשוררים שקדם להם- משוררי ההשכלה*, אחריהם בלשו שני משוררים שקבעו את דפוסי השירה העברית, אברהם שלונסקי* ונתן אלתרמן. והם היו

* גטו: שם רובע מיוחד ליהודים בגולה, מקורו לפי המשוער, ב geto (בית היציקה החדש), מקום הרובע שהוקצע ליהודים בוונציה ב1516. בתחילה בחרו היהודים, מרצונם הטוב, מטעמים דתיים, בטחוניים ואחרים, לשבת בצוותא בשכונות מיוחדות, שהפכו במרוצת הזמן, בגזרת השלטונות, לשכונות סגורות ומוקפות חומה, אשר מחוץ להן היתה אסורה הישיבה ליהודים, מלך ארגוניה היה הראשון שהקצה ב 1239 ליהודי וולנסיה רובע מיוחד. כמוהו עשו בגרמניה בסוף מאה 13, הגטו הסגור החל להתפתח בסוף ימי הביניים בספרד דרום צרפת ואיטליה.

פבזנר, יעקב, אנציקלופדיה יהודית, מכלול ערכים לידיעת היהדות והיהודים לדורותם, הוצאת ראובן מס, ירושלים, 1970 עמ" 106).
לפרטים נוספים ראה: مناحيم تلمي وآخرين، معجم المصطلحات الصهيونية، ترجمة احمد بركات، دار الجليل، عمان، ١٩٨٨. ص ٩٨.

فارس غلوب، الصهيونية على خطى النازية نجمة داود والصليب المعقوف، قبرص، ١٩٨٩. ص ٣٧

* השכלה: המאה הי"ח היא המאה של ההשכלה. בה החלה תנועה בקרב עמי התרבות ללכת אחרי אור השכל, הדעת העליונה הדתית או המיטפיזית ירדה ממדרגתה ובמקומה באה הדעת הבנויה על השכל " הבריא "של האדם במקום הדת בא המוסר, תועלת החברה והאדם. האדם הפרטי אשרו והצלחתו, התרוממו אז מול הרעיון המשפט של הכנסיה הדתית. המדינה והעם, בני האדם החלו לבקש להם את החפש. התנועה הזאת היתה בעיקר ספרותית במקום הכהן

לחובר, פ, תולדות הספרות העברית החדשה, הוצאת דביר, תל – אביב, חלק שני, 1966 עמ" 49.
לפרטים נוספים ראה: יצחק מידז (מדיניצקי), ישראל בעולם "מורה- דרך בקורות עמנו ובדברי ימי - העולם, מהדורה שניה מתוקנת, הוצאת ראובן מס, ירושלים, 1969, עמ" 139- 142.

* אברהם שלונסקי: נולד 1900 באוקראינה, משורר ועורך, מ1921 בארץ. שירו הראשון נדפס 1917 ב"שילוח", מ1922 החלה עבודתו הספרותית הענפה, השתתף בעתונים " הפועל הצעיר " "דבר" " הארץ" "הדים" ואחרים. יסד וערך טורים, עתים, דף לספרות ב"משמר" (כתובים (יחד עם שטיינמאן). סלל

" המשוררים המודרניים " לתקופתם , אחרי ביאליק וטשרנחובסקי .
(www.bagrutbesafrut.co)

אין ספק שהשירה העברית החדשה העשירה את הספרות העברית (<http://lexicon.cet.ac.il>) בתקופה הראשונה בתולדות הספרות החדשה שהיתה תחילתה כידוע בתקופת " המאסף " .

במשך השנים הללו , שנות התפתחותה ושגשוגה בתפוצות ושנות צמיחתה וגידולה במולדת הנבנית , נשתפכו אל ערוציה זרמים ספרותיים וחברתיים שונים והתחוללו חליפות ותמורות במגמותיה ובאמצעיה הפיוטיים , במוטיבים ודרכי- ההבעה שלה ואולם ראשיות בתולדותיה. תקופת ההשכלה ותקופת התחיה או הציונות .

תנועת ההשכלה ותנועת הציונות היו שתי התנועות הציבוריות הגדולות ביותר בישראל בזמן החדש, והן שעיצבו את דמות החיים החדשים וצרו את קלסתר פני הספרות החדשה על גלגוליה הרבים והשונים (אהרון בן – אור – תשכ"ג- עמ" 5).

ספרות ההשכלה היתה משנות 1780 ועד שנות 1810 ולספרות התחיה מאז כולל ספרות "חיבת ציון" ועד הקמת (מדינת ישראל) .

על פי החלוקה הגאוגרפיה , ההשכלה בגרמניה היא שלב א. בגליציה היא שלב ב , ברוסיה היא שלב ג.(האינציקלופדיה העברית - 1968- עמ" 681).

צריך לאמר שהספרות העברית התגבשה ב-1880 ולבשה צורה מוגדרת הוא היה משתמש בשפה ובסגנון עד שהגיע לדרגה אמנותית ראויה, עד שהופיע דור של סופרים שהביעו בספרות שלהם את מודעותם לתרבות החילונית האירופית, במהלך אותה תקופה פינתה הרומנטיקה האירופית את מקומה לתנועות ספרותיות כמו נטורליזם וריאליזם וכאשר

הדרך לשירה הא"י המודרנית שהתווה סגנון חדש ואופני ביטוי חדשים , בשיריו ובתרגומיו חידש הרבה מלים וצירופי מלים , קיבל פרס ביאליק , טשרנחובסקי ועוד .
פבזנר , יעקב ,שם.עמ" 386.

מבקרי הספרות הרוסית דרשו התחייבות לנוסחה מציאותית יותר בכתיבה, היהודים הושפעו וקראו לספרות "ריאליסטית" המשקפת את הבעיות האמיתיות של היהודים, זה מוביל לרפורמה חברתית וכלכלית.

אירועים פוליטיים וחברתיים ברוסיה תמכו בהשקפות ספרותיות מודרניות, הפרעות ומעשי הטבח שנגרמו ב-1880 הסירו את הצעיף מעיני המשכילים, שהבינו את חשיבות הרפורמה. ואז הם החליטו שמניעת שחרור היהדות הרוסית היא מקורו את הקנאות הדתית והקצנה הכלכלית והחברתית. הלאומיות החדשה לא דחתה את הגזענות, להיפך, היא הגדירה את החיים היהודיים לאור תפיסת הערכים הלאומיים האירופיים, ומטרת הספרות הלאומית הייתה לתאר באופן אובייקטיבי את מצב ההמונים היהודיים, זה לא מנע ממנו להשתמש במודלים אסתטיים אירופאים בהבאת הנושאים הללו.

הופעת הלאומיות בהיסטוריה האירופית במאה התשע-עשרה, הדבר הזה הוביל היה לשחרור עצמי והגדרה עצמית של העמים האירופיים, וזה הוביל להופעתה של הרומנטיקה החדשה, שהיא הרומנטיקה שהגדילה את הרגש והעדיפה אותו על פני ההגיון. מה שעודד סופרים ופוליטיקאים כאחד להעריך מחדש את התרבות של המאות הקודמות.

תגובת היהודים להופעתה של הלאומיות האירופית הייתה אימוץ עקרון הלאומיות ויישומה על היהדות.

לכן, סופרים יהודים החלו לכתוב בכל היבטי הידע כדי לשתול את שורשי הלאומיות עמוק בתוך היהודים ולהזכיר להם את מלכיהם וגיבוריהם הקדומים. (نازك ابراهيم عبدالفتاح – ص ٣٣) , זו הסיבה שאנו מגלים שהלאומיות האירופית השפיעה על היהודים, הדבר הזה היה מיוצג ביצירותיו של משה הס*. לגבי הלקין רואה בתקופה שבין 1880 ל-1920 תקופה המושפעת מהדוקטרינה הגרמנית.

* משה הס: נולד בעיר הגרמנית בון בשנת תקצ"ב, הוריו היו סוחרים אמידים ואדוקים בדת ישראל. סבא שלו לימדו כתבי – הקודש ונטע בלבו האהבה לישראל (לארץ ישראל) ולקדשי ישראל, מאמו ירש את חלום הגאולה ולא לחינם אמר שכל "אשה עבריה מסוגלה להיות אמו של משיח", רשמי החינוך היהודי – לאומי שקיבל בשחרית חייו נגזזו עמוק בנשמתו ונתגלו אחר – כך בשיבתו משדות זרים אל אוהל ישראל. אביו יעד אותו לחיי מסחר, אך העלם לבו נמשך אחרי ספרים עיונים, העוסקים בבעיות האנושות וסדרי החיים, משה הס קנה את השכלתו באונברסיטה בבון, למד מדעי – החברה ופילוסופיה.

בתקופת המנדט, יהודים מודרניים הלכו בעקבות הסופרים הרוסים הם התקדמו לעבר הסוציאליזם, וספרות ריאליסטית סוציאליסטית הופיעה ברוסיה. (نازك ابراهيم عبدالفتاح – ص٣٤). באשר לעידן "ארץ ישראל", סופרים נותרו קשורים לאידיאולוגיות ולדוקטרינות הספרותיות שאימצו במהלך שהותם במולדתם האירופית המקורית (نازك ابراهيم عبدالفتاح – ص٣٥).

3- הניתוח של השיר "אנשי עליה שנית" כדוגמה :

בשיר זה, אותו כתב בשנת 1955, מדבר המשורר נתן אלתרמן על חברי ההגירה השנייה לפלסטין. העלייה שעודדו אותה הארגונים הציוניים לאחר התסיסה והשינויים הפוליטיים שחלו ברוסיה, שרובם היו יהודים מרוסיה והמדינות השכנות לה (roth Mintz-1968-pxxxv), הוא מתאר את המגיעים לפלסטין

הם היו בשיא הנעורים, מלאי התלהבות, נערים ונערות שהגיעו לארץ ששמעו עליה בתורתם. הם הגיעו לשם כמהגרים ולא כקולוניסטים, כפי שמתאר אותם המשורר כאילו הם טיילו באותה מדינה ולא באו מארץ רחוקה

צעירים אלה באו להחזיר את תהילתם וזכרם של אבותיהם והם מקימים את מדינתם כמוזכר בכתבים וברעיונות הציוניים בספריהם, ומנסים לגרום להם להאמין בזה בעצמם.

ההגירה השנייה החלה בשנת 1905, בהנחיית הציונות, לביצוע הגירה גדולה לארץ פלסטין, הרבה פוליטיקאים ומשוררים יהודים בולטים, כמו ביאליק וצ'רניכובסקי, עלו שם, והגירה זו עודדה גם על ידי המנדט הבריטי, שעודד את יישוב היהודים בפלסטין. (خيري حماد – ١٩٦٤ - ص١٩).

אהרון בן – אור, תולדות הספרות העברית החדשה, תקופת התחיה בישראל, כרך שני, הוצאת "יזרעאל" תל – אביב, 1972, עמ' 20-21.

זה מבחינת התוכן, אבל מבחינת המבנה השיר של נתן הושפע מהסונטה* האירופית בבניית השיר הזה, ומה שמעסיק אותנו כאן הוא להראות עד כמה הושפע המשורר נתן אלתרמן מהמבנה הפיוטי האירופאי.

הם היו עלמים צעירים,

הן היו עלמות צעירות.

פעולים חדשים עם צורות זעירים

התהלכו ביהודה ובבקעת כנרות*.

* הסונטה: שיר בן ארבע -עשרה שורות ערוכות בארבעה בתים בני ארבע -ארבע -שלוש -שלוש שורות שבהם מתחזרות השורות בסדר מסוים. יש קוראים לסונטה בעברית "שיר זהב".
אבן שושן, בהשתתפות חבר אנשי מדע, המילון החדש, הוצאת "קרית ספר", ירושלים, תשל"ב. עמ' 483.

מאיטלקית היא שיר לירי בעל צליל קטן מבנה של 14 שורות מחורזות בצורות שונות: או סונטת ה סונט שני קוורטנים) מרובעים, בתים של 4 שורות (= 8 שורות, כל חלק קרוי אוקטבה. שני טרצינים) משולשים, בתים של 3 שורות (= 6 שורות, כל חלק קרוי ססט. בדרך כלל מובעת במרובעים תזה או בעיה והמשולשים אנטי-תזה, או פתרון הבעיה. בשתי השורות האחרונות של באורה מסורתי מסקנה, תוצאה או הארה הצובעת באור אחר את השורות שלפניה הסונטה מופיעה מקור הסונטה כחצר המוסלמית בסיציליה והיא הועתקה לאיטלי האיטלקי הראשון שכתב סונטות היה הסיציליאני ג'קומו דה לנטינו, אולם הכותב המפורסם שהביא את באמצע המאה ה-13 סונטות 154 כתב שייקספיר במאה ה-14 - פרנצ'סקו פטררקה הסונטה לתודעת הציבור היה בסכמות חריזה השונות מאלו של הסונטה הפטרארקית.

MICHAEL R.G. SPILLER, The Development of the Sonnet: An Introduction (Rout ledge), 1992, p13

לפרטים נוספים ראה: مجدي وهبة، معجم مصطلحات الادب، بيروت، مكتبة لبنان، ١٩٧٤، ص ٥٢٧-٥٢٨.

* כנרות: מילה מקראית משמעותה (טבריה), כפי שהמילה (כנרות) מופיעה בתורה בספר יהושע יב-ג.) והערבה עד-ים כנרות מזרחה ולעד ים הערבה ים-המלח מזרחה דרך בית השמות ומתימן תחת אשדות הפסגה)

ספר תורה נביאים וכתובים, לונדון, 1984. (יהושע יב-ג)

הקוואטרנ המרובע הראשון (אבאב)

הבית הראשון מסתיים במילה (צִעִירִים) הצליל כאן הוא (ים) כאן מסומל בסמל א.

הבית השני מסתיים במילה (צִעִירוֹת) הצליל כאן הוא (ות) כאן מסומל בסמל ב.

הבית השלישי מסתיים במילה (זִעִירִים) הצליל כאן הוא (ים) שהוא כמו הבית הראשון מסומל בסמל א.

הבית הרביעי מסתיים במילה (כְּנָרוֹת) הצליל כאן הוא (ות) שהוא כמו הבית השני מסומל בסמל א.

הם (בְּעֶרְךָ לִפְנֵי חֲמִשִּׁים שָׁנִים)

אֲרָצָה בָּאוּ לִהְיוֹת חֲלוּצִים רִאשׁוֹנִים.

וְכָל רוֹאֵיהֶם אָמְרוּ עֲלֵיהֶם:

אֵיזָה מִין בְּנֵי-אָדָם מְשֻׁנָּם!

הקוואטרנ המרובע השני (אאגא)

הבית הראשון מסתיים במילה (שָׁנִים) הצליל כאן הוא (ים) כאן מסומל בסמל א.

הבית השני מסתיים במילה (רִאשׁוֹנִים) הצליל כאן הוא (ים) כאן מסומל בסמל א.

הבית השלישי מסתיים במילה (עֲלֵיהֶם) הצליל כאן הוא (הם) כאן מסומל בסמל ג.

הבית הרביעי מסתיים במילה (מְשֻׁנָּם) הצליל כאן הוא (ים) כאן מסומל בסמל א שהוא כמו הבית הראשון והשני והרביעי.

עולים ארצה אל ארץ בצות ושממות.

באמת בני-אדם משנים מאד

הבית הראשון מסתיים במילה (ושממות) הצליל כאן הוא (ות) כאן מסומל בסמל ב.

הבית השני מסתיים במילה (מאד) הצליל כאן הוא (אוד) כאן מסומל בסמל ד.

הם אמרו: אין די לדבר

על ציון ועל ארץ אבות.

צריך לסקל ולחפר באר

ולחרש ולזרע. צריך לעבד

הקוואטרן המרובע השלישי (הבהב)

הבית הראשון מסתיים במילה (לדבר) הצליל כאן הוא (בר) כאן מסומל בסמל ה.

הבית השני מסתיים במילה (אבות) הצליל כאן הוא (ות) כאן מסומל בסמל ב.

הבית השלישי מסתיים במילה (באר) הצליל כאן הוא (אר) כאן כמו הבית הראשון מסומל בסמל ה.

הבית הרביעי מסתיים במילה (לעבד) הצליל כאן הוא (בד) שהוא כמו הבית השני מסומל בסמל ב.

זאת אמרו ועשו בין בזים ושונאים

הם עמלו עד בלי כח בשדות כבשונים,

וכל רואיהם אמרו עליהם-

איזה מן בני אדם משונים

הקוואטרן המרובע החמישי (אאגא) הוא כאן כמו הקוואטרן המרובע השני.

אומרים, ועושים, ויוצאים לעבוד
באמת בני אדם משונים מאוד!

שני הבתים (בד) כמו ההבתים בפסקה השלישית.

הם אמרו - נייסד קבוצה
ונהיה אנשים אחים,
ובכל, משרוך נעל ועד חולצה,
נתחלק בלבבות בלבבות שמחים (נתן פרסקי - 1978-עמ" 290)

ברור שאלתרמן בשירו (אנשי העליה השניה *) הושפע בבירור מהספרות האירופית בכלל ובעיקר מהסונטה. , בשיר זה ניסה להשאיר חותם ברור על עצמו ועל הספרות העברית המודרנית בכלל והשירה העברית המודרנית בפרט.

לשמור לו על פרטיות כדי שהסונטה העברית המודרנית לא תהיה העתקה מדויקת של הסונטה האירופית

התוצאות

1- הספרות העברית המודרנית לבשה צורה מסוימת לאחר שהושפעה בבירור מהשירה האירופית, תוך שימוש בשפה ובסגנון עד שהגיעה לרמה אמנותית מוצקה, עד שהופיע דור סופרים שהביעו בספרות את מודעותם לתרבות החילונית האירופית, בתקופה זו הושפעו

* העליה השניה : 1904 - 1914 רוב העולים בתקופה זו הגיעו מרוסיה, והסיבה הישירה שדחקה את היהודים לעלות הייתה הפרעות שפרצו נגד היהודים ברוסיה בעשור הראשון של המאה העשרים. עלייה זו התאפיינה ב נדידת גברים צעירים לעבוד בכפרים חקלאיים בפלסטין. שלב זה היה עד להנחת היסודות להתיישבות ולקיבוצים, ונעשו ניסיונות להקים כפרי עבודה ליד כפרים חקלאיים, השפה העברית התפשטה בתקופה זו, ודרכי החינוך העברי היו מגוונות, ותיכון הרצליה בתל אביב הפך לסמל לה.

مصطلحات ومناسبات وتواريخ وشخص صهيونية ، دار الجليل للنشر والتوزيع والدراسات والابحاث الفلسطينية ، ٢٠٠٨ ، ص ٧٤ .

לפרטים נוספים ראה : عبد الوهاب المسيري ، رشاد الشامي ، الفكر الصهيوني في شعر بياليك (مجلة شؤون فلسطينية ، العدد (٩) ، اب ١٩٧٢ ، ص ٩ .

היהודים מתנועות ספרות אירופיות. , מה שגרם להם לקרוא לספרות "ריאליסטית" המשקפת את הבעיות האמיתיות של האנושות. זה בתורו מוביל לרפורמה חברתית וכלכלית.

ז'- ברור שאלטרמן, בשירו (אנשי העלייה השנייה), הושפע בבירור מהספרות האירופית בכלל ומהשירה האירופית בפרט, שכן ניכרה השפעתה הברורה של הסונטה האירופית על שיר זה.

ז'-בשירו (אנשי העלייה השנייה) ניסה אלטרמן להותיר חותם ברור על עצמו ועל הספרות העברית המודרנית בכלל ועל השירה העברית המודרנית בפרט כאשר עשה מניפולציות על סדר הפסוקים של שירו כך שיבדיל מעט מזה. הסונטה האירופית. כך שהסונטה העברית המודרנית אינה העתקה מדויקת של הסונטה האירופית

המקורות העבריים

1. אבן שושן , בהשתתפות חבר אנשי – מדע , המילון החדש, הוצאת "קריית ספר" , ירושלים , תשל"ב.
2. אברהם שאנן , הספרות החדשה העברית והכללית , הוצאת יבנה , תל אביב , 1978.
3. אהרון בן – אור , תולדות הספרות העברית בדורנו , כרך ראשון , הוצאת "יזרעאל" תל – אביב תשכ"ג.
4. אהרון בן – אור , תולדות הספרות העברית החדשה, תקופת התחיה בישראל , כרך שני , הוצאת "יזרעאל" תל – אביב , 1972.
5. אהרון רוזן , אלף מלים ועוד רבבה , הוצאת ספרים אחיאסף , 1969.
6. האינציקלופדיה העברית , כללית , יהודית , וארצישראלית , חברה להוצאת אינציקלופדיות , תל – אביב , 1968.
7. יעקב פבזנר , אנציקלופדיה יהודית , מכלול ערכים לידיעת היהדות והיהודים לדורותם , הוצאת ראובן מס , ירושלים , 1970.
8. יצחק מידז (מדניצקי) , ישראל בעולם "מורה- דרך בקורות עמנו ובדברי ימי - העולם, מהדורה שניה מתוקנת , הוצאת ראובן מס , ירושלים , 1969

٩. مناحم منصور، مقראה של הספרות העברית החדשה למתקדמים ، הוצאת "כתב " ،
ניוירק .
10. נתן פרסקי ، מקראת ישראל החדשות ، רמת גן ، 1978.
11. ספר תורה נביאים וכתובים، לונדון، 1984.
12. פ ، לחובר، תולדות הספרות העברית החדשה ، הוצאת דביר، תל - אביב ، חלק שני ،
1966 .

המקורות הערביים

١. خالد اسماعيل علي ، النصوص العبرية الحديثة ، بغداد ، ١٩٨٩ .
2. خيرى حماد ، التطورات الاخيرة في القضية الفلسطينية ، القاهرة ، ١٩٦٤ .
3. عبدالوهاب المسيري ، رشاد الشامي ، الفكر الصهيوني في شعر بياليك (مجلة شؤون
فلسطينية ، العدد (٩) ، اب ١٩٧٢ .
٤. عوف ، عبدالرحمن علي ، تاريخ الادب العبري ، القاهرة ، ١٩٨٥ .
5. فارس غلوب ، الصهيونية على خطى النازية نجمة داود والصليب المعقوف ، قبرص،
١٩٨٩ .
٦. الفكر الصهيوني في شعر ناتان الترمان ، بغداد ، ٢٠٠٠ .
7. مجدي وهبة ، معجم مصطلحات الادب ، بيروت ، مكتبة لبنان ، ١٩٧٤ .
8. مصطلحات ومناسبات وتواريخ وشخص صهيونية ، دار الجليل للنشر والتوزيع
والدراسات والابحاث الفلسطينية ، ٢٠٠٨ .
9. مناحيم تلمي وآخرين، معجم المصطلحات الصهيونية، ترجمة احمد بركات، دار الجليل،
عمان، ١٩٨٨ .
10. نازك ابراهيم عبدالفتاح ، الشعر العبري الحديث ، اغراضه وصوره ، بيروت ، الدار
الجامعية للطباعة والنشر ، ١٩٨٣ .
11. يغال عيلام ، ترجمة عدنان ابو عامر ، الف يهودي في التاريخ الحديث ، الاوائل
للنشر والتوزيع ، دمشق ، ٢٠٠٦ .

המקורות האנגליים

1. MICHAEL R.G. SPILLER, The Development of the Sonnet: An Introduction (Routledge), 1992,
2. Mintz,roth finer,modern Hebrew poetry, los angeles,1968
3. Roth.c.wigdor g(eds),the new standard jewish encyclopedia Jerusalem,1977.

מקורות אינטרנט

1. www.bagrutbesafrut.com
2. <http://lexicon.cet.ac.il> מאת אלי פרהר

